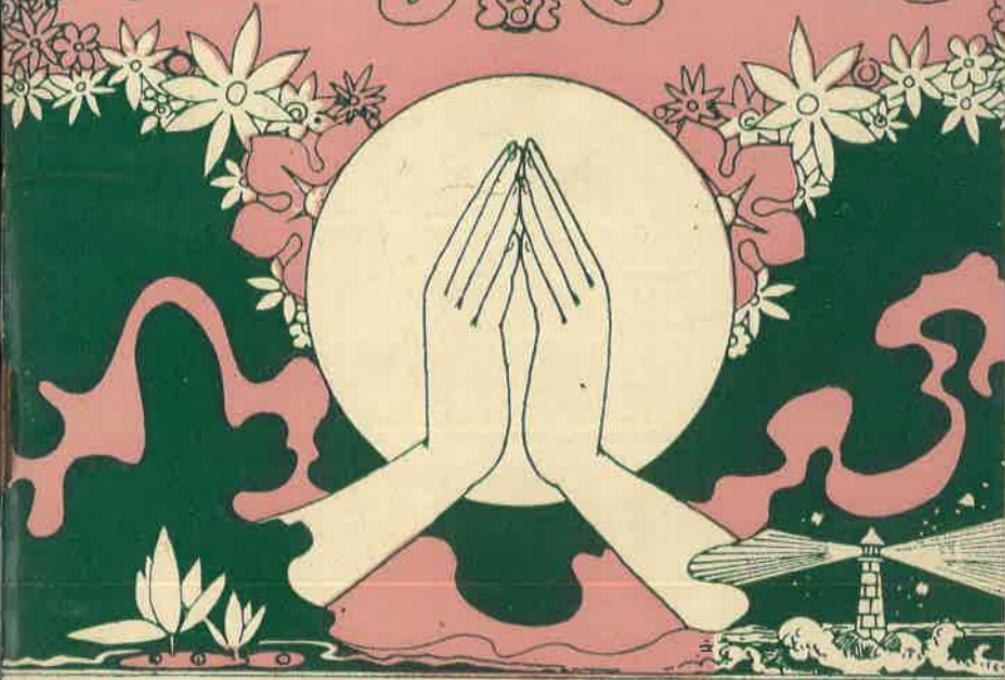

હારી : અંગ
 હારી : અંગ આશ્રમ સંચાલિત
 રિબુલાઇઝ સ્મારક જાલજીવન ઘડતર યોજના
 પુષ્પ : અગિયારમં

મણણી મોરાઈ

લેખક : મુદ્રાલ કલાર્થી

હારી : અંગ આશ્રમ પ્રકાશન

પૂજય શ્રીમાણા

જન્મ : ૪-૬-૧૮૬૮

દેહાત્સર્વ : ૨૩-૭-૧૯૭૬

હરિ: અં

હરિ: અ આશમ સંચાલિત

. ગિજુલાઈ સ્મારક બાળજીવન ઘડતર યોજના

પુસ્તક અગિયારસું

મનની મોટાઈ

: લેખક :

શ્રી સુકુલલાઈ કલાથી

હરિ: અં આશમ પ્રકાશન

● પ્રકાશક : હરિઃ ઉં આશમ, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧

③ શ્રી સુકુતભાઈ કલાર્થી

● પ્રથમ આવૃત્તિ : ૧૯૮૩ ૩૦૦૦ પ્રતો

૬ પ્રત : ખીજ આવૃત્તિ : ૧૯૮૫ ૩૦૦૦ પ્રતો

● પૃષ્ઠ : $8 + ૪૮ = ૫૬$ (સાડાનાણ ફેરી)

● કિંમત : રૂ. ૩-૦૦ (ત્રણ રૂપિયા)

● પ્રાપ્તિસ્થાન :

(૧) હરિઃ ઉં આશમ, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧

(૨) હરિઃ ઉં આશમ, સુરત-૩૮૫૦૦૫

● સુખપુષ્પ ડિઝાઇન :

શ્રી 'જ્ય' પંચાલી

'નીરજ'

૫, હેમદુલ સોસાયટી

અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭

● સુદ્રક :

શ્રી પ્રદીપુચંડ એન. ગામી

પ્રણુવ પ્રિન્ટસ

૧૧/અ, વિજય કોલેની

સરદાર પટેલ કોલેની પાસે

ઉસ્માનપુરા, અમદાવાદ-૧૩

ହରି: ଓଁ

ସମପ୍ରଷ୍ଟୁଂଜଲି

ହରି: ଓଁ ଆଶ୍ରମନେ ଯଥାଶକ୍ତି

ତନ-ମନ ଅନେ ଧନଥୀ

ହଂମେଶ ସହାୟ କରିବାନେ ତତ୍ପର

ଶ୍ରୀ ଧନଂଜୟଭାଇଁ ପୁରୋହିତ

ତଥା

ଶ୍ରୀ ଲୀଳାବନ୍ଦେନ ଧନଂଜୟଭାଇଁ ପୁରୋହିତ

ଦୃଷ୍ଟିନେ

ସନ୍ତନେଷ ଅର୍ପଣୀ

ହରି: ଓଁ ଆଶ୍ରମ-ନଡ଼ିଆଏ

ଦ୍ରୁଷ୍ଟିମଂଡଳ

પ્રથમ આવૃત્તિનું નિવેદન

પૂજય શ્રીમોટાણે શુણ અને ભાવના વિકાસ માટે ખૂબ ભાર મૂક્યો હતો તે આખત સર્વવિહિત છે, એવા એમના વિચારને ચરિતાર્થ કરવા એમણે અનેક વિવિધ સંસ્થાઓને પ્રકાશનાથે દાન દ્રસ્ટો રચીને આપેલાં, આ રીતે ચરેતર એજબુકેશન સોસાયટીને પણ જુદી જુદી શૈખી માટે જુદી જુદી રકમ એનાયત કરેલી. કેટલાંક વર્ષોં કામ કર્યા બાદ ચરેતર એજબુકેશન સોસાયટી એ પ્રવૃત્તિ જરી રાખી શકે નહિ એમ લાગતાં એ દ્રસ્ટો આશ્રમને પરત કર્યાં, એમણે આટલાં વર્ષોં પણ ને પ્રયત્નો કર્યા એ પ્રશસ્નાય છે અને એ માટે અમે એમના આભારી હોય, સ્વાક્ષાવિક રીતે જ હવે એ જવાબદારી હરિ: ઊં આશ્રમ ઉપર આવી, એટલે એ શૈખીઓને દોર હવે હરિ: ઊં આશ્રમ પ્રકાશન તરીકે ચાલુ રહે છે, અગાઉ પણ હરિ: ઊં આશ્રમ પ્રકાશનમાં આવી શૈખીઓ માં બે નવું પ્રકાશનો થયાં, ગિજુભાઈ રમારક આવલુંબન ઘડતર યોજના—શૈખીમાં આ અગિયારમં પુસ્તક પ્રગત કરતાં અમને આનંદ થાય છે.

શહેરનાં સંભગ વાલીગણું તો પોતાનાં બાળકોને આવાં પુસ્તકો ખરીદીને વંચાવે છે પણ દૂરનાં ગરીબ ગામેનાં બાળકો અને આદ્વિાસી પ્રજનનાં બાળકો આવાં પુસ્તકો કેવી રીતે વાંચે એ એક પ્રશ્ન હતો, સારાં ભાવપ્રકાશનો, એમના સુધી પહોંચવાં નોઈએ, અમારી પાસે સહાય માટે આપતા તાલુકા પંચાયતના અધિકારી-ગણુને આ આખતની રજૂઆત કરતાં એમણે અમને સાથ સહકાર આપ્યો છે એ બદલ અમે એમના આભારી છીએ, આમ ભાવ અને શુણના વિકાસ માટેનાં પ્રકાશનોનો વિસ્તાર વધ્યો, એમાં પૂ. મોટાના વિચારો સાકાર બને એવી શક્યતા છે.

જીવન માટે હેતુલક્ષી એવાં સુકુલભાઈ કલાર્થીનાં લખાણોથાં
ગુજરાત હવે ખૂબ પરિચિત છે. એમને સહકાર અમને સંપદચો
છે અને “મનનો મોટાઈ” નામનું આ પુસ્તક પણ એમણે અમને
તૈયાર કરી આપ્યું તે ઘણ્ણ અમે એમના આભારી છીએ.

છેલ્ખાં કેટલાંક વર્ષોથી અમારાં પ્રકાશનોની સુખપૃષ્ઠ ડિઝાઇન
માટે શ્રી ‘જય’ પંચોળીનો સહકાર અમને મળે છે એ અમારે માટે
આનંદનો વિષય છે અમે એમના આભારી છીએ.

પ્રણાલ પ્રિન્ટર્સ વાળા શ્રી. પ્રવીણભાઈએ અને તેમનાં કર્મ-
ચારીણણે તો ભારે જરૂરથી આવાં છાપકામ હાથમાં લીધાં છે એવાં
એમના ભાવઘણ્ણ અમે એમના ખૂબ ખૂબ આભારી છીએ.

૨૬-૧-૮૨
હરિ: ડૉ. આશમ, સુરત

—નંદભાઈ
મેનેજિંગ ટ્રેસ્ટી

નિવેદન

(ખીજુ આવૃત્તિ)

આ પુરિતકાની ખીજુ આવૃત્તિનું પ્રકાશન કરતાં અમને ધ્યેણ
આનંદ થાય છે.

તા. ૧૧-૧૦-'૮૫
નડિયાદ

લિ. ટ્રેસ્ટી મંડળ
હરિ: ડૉ. આશમ-નડિયાદ

અનુક્રમણિકા

૧. મહેદ કરવાનું કારણ શું ?	૧
૩. ભલાઈ ન છોડાય	૨
૩. ગુરુનું સન્માન	૪
૪. અન્નાણાને આવકાર	૬
૫. સારી રીતભાત કંઈ લુલાય ?	૭
૬. એ બિચારો શું જણે ?	૮
૭. દેશનું હિત પહેલું	૧૧
૮. સમજપૂર્વકનું આચરણ	૧૩
૯. વિદ્યા વૈચાય નહિ	૧૫
૧૦. મહાત્માની નમ્રતા	૧૬
૧૧. ભિત્રને અપનયા ન અપાય	૧૮
૧૨. કોણ વધારે આભારવશ ?	૧૯
૧૩. પહેલું આચરણ, પણ ઉપહેશ	૨૨
૧૪. પિતાનું હેતાળ હૈયું	૨૪
૧૫. નજરાણું પાછું મોકલો હીધું !	૨૫
૧૬. ગરીબનું ઉપરાણું લીધું	૨૭
૧૭. હરિનો મારગ છે શરાનો	૩૦
૧૮. શુસ્તે થાય એ બીજી !	૩૨
૧૯. મોટામાં મોટી સર્જ !	૩૪
૨૦. માણસની શોભા શામાં ?	૩૬
૨૧. ભિજજ પર કાખૂ	૩૮
૨૨. કાગળ ફાડી નાખવાનું કારણ શું ?	૪૦
૨૩. મનની ઉદારતા	૪૧
૨૪. ચિત્તાનું કારણ હુર કરું	૪૪
૨૫. પ્રેમનો પ્રભાવ	૪૬

ਹਰਿਨੇ ਭਜਤਾਂ

ਹਰਿਨੇ ਭਜਤਾਂ ਹਲ ਕੋਈਨੀ ਲਾਜ,
ਜਤੀ ਨਥੀ ਜਾਣੀ ਰੇ;
ਜੇਨੀ ਸੁਰਤਾ ਸ਼ਾਮਗਿਆ ਸਾਥ,
ਵਹੇ ਵੇਛਵਾਣੀ ਰੇ. ੧੫.

ਵਹਾਲੇ ਉਗਾਯੋ ਪ੍ਰਝਲਾਹ,
ਹਰਖਾਕਂਸ ਮਾਯੋ ਰੇ;
ਵਿਖੀਖਣੇ ਆਪਾਂ ਰਾਜਧ,
ਰਾਵਣੁ ਸਂਝਾਯੋ ਰੇ. ੧

ਵਹਾਲੇ ਨਰਸਿੰਘ ਮਹੇਤਾਨੇ ਹਾਰ,
ਹਾਥੋਹਾਥ ਆਪਧੋ ਰੇ;
ਧੁਵਨੇ ਆਪਾਂ ਅਵਿਚਣ ਰਾਜ,
ਪੋਤਾਨੇਾ ਕਰੀ ਥਾਪਧੋ ਰੇ. ੨

ਵਹਾਲੇ ਮੀਰਾਂ ਤੇ ਬਾਧਿਨਾਂ ਊਰ,
ਹਣਾਹਣ ਪੀਧਾਂ ਰੇ;
ਪਾਂਚਾਖੀਨਾਂ ਪ੍ਰਥਮੀਂ ਚੀਰ,
ਪਾਂਡਵ ਕਾਮ ਕੀਧਾ ਰੇ. ੩

ਆਵੋ ਹਰਿ ਭਜਵਾਨੇਾ ਲਹਾਵੋ,
ਭਜਨ ਕੋਈ ਕਰਸੋ ਰੇ;
ਕਰ ਜੇਡੀ ਕਹੇ ਪ੍ਰੇਮਗਦਾਸ,
ਭਕਤੀਨਾਂ ਫੁਖ ਹਰਸੋ ਰੇ. ੪

મંદિર તારું વિશ્વ રૂપાળું

મંદિર તારું વિશ્વ રૂપાળું

સુંદર સર્જનહારા રે.

પળપળ તારાં દર્શન થાયે

હેણે હેખનહારા રે.

મંદિરમાં તું કચાં છુપાયો

શોધે બાળક તારાં રે.

નહીં પૂજારી નહીં કોઈ હેવ

નહીં મંદિરને તાળાં રે.

૧

મહદ કરવાનું કારણ શું ?

અમેરિકામાં એક જાણીતા પ્રમુખ થઈ ગયા.
તેમનું નામ હતું એન્ટ્રાઇમ લિંકન.
અમેરિકાનો રાજકારણાર ચલાવનારી સંસ્થાને
‘સેનેટ’ કહે છે.

એક દિવસ લિંકન સેનેટમાં જવા નીકળ્યા.
રસ્તે જતાં લિંકને કોઈ પ્રાણીનો કરુણ અવાજ
સાંભળ્યો.

જુએ તો એક દુષ્કર કાદવમાં ખૂંખી ગયું હતું !
એ બિચારું બહાર નીકળવા ઘણ્ણાં વલખાં મારતુ
હતું.

પરંતુ કાદવ ખૂખ જાડો હતો.
તેથી તે કેમ કરીને બહાર નીકળી શકતું ન હતું !
લિંકને એ જોઈને તરત જ પોતાની ગાડી જલ્લી
રખાવી.

તે ગાડીમાંથી નીચે જિતરી ગયા.
ધીમેથી લિંકન કાદવમાં જિતયો.
પેલા દુષ્કરને તેમણે કાદવમાંથી બહાર કાઢ્યું.
કાદવમાં જવાથી તેમનાં કપડાં પર કાદવના છાંટા
ઉડાયા હતા.

પરંતુ લિંકન તો એ જ કપડે સીધા સેનેટમાં ગયા.
પ્રમુખનાં કપડાં પર કાદવના ડાધા જેઈને સેનેટના
સહ્યે નવાઈ પાણ્યા.

ગાડી હાંકનારે એ લોકોને બધી વાત હણી.

લિંકનનો આવો દ્વારાબાવ જેઈને તેઓ બધા તેમનાં
ખૂબ વખાળું કરવા લાગ્યા.

એ સાંભળીને એથ્રહામ લિંકન બોલ્યા :

‘મિત્રો, મેં એ હુલ્લરનું હુઃખ એછું કર્યું’ કે નહિ
એ અગવાન જાણે !

‘પરંતુ સારી વાત તો એ છે કે,

‘એનું હુઃખ હેઠીને મારા મનમાં જે હુઃખ થયું હતું,

‘મારા મનમાં જે પીડા થઈ આવી હતી,

‘એ હૂર કરવા માટે જ મેં એ હુલ્લરને કાદવમાંથી
બહાર કાઢ્યું હતું !’

૨

ભલાઈ ન છોડાય

એક વાર હજરત મહામદ પેગાંબરસાહેબ નહીમાં
નાહતા હતા.

એવામાં તેમણે એક વીંછીને પાણીમાં તણુંતો જેયો.

એ બાપડો તરફાં મારતો હતો.

બહાર નીકળવા તે ખૂબ પ્રયત્ન કરતો હતો.

પરંતુ પાણીના વહેતા પ્રવાહ સામે તેનું કર્શું ચાલતું.

ન હતું !

પેગંબરસાહેભને એ વીંછીની દ્વારા આવી.

તેમણે અને હાથમાં પકડીને ખહાર કાઢવા માંડચો.

ત્યાં તો પેલા વીંછીએ તેમને ડંખ માયો !

પછી તે પાછો પાણીમાં પડીને તણુંવા લાગ્યો.

મહાંમહસાહેભનું છુદ્ધ ખૂબ દ્વારા હતું.

હાથ પર વીંછી કરડચો હતો.

પરંતુ એ વીંછીને બચાવવાના વિચારમાં તેઓ
પોતાની વેદના ભૂલી ગયા.

મહાંમહસાહેભે કુરી એક વાર પેલા વીંછીને ખહાર
કાઢવા માંડચો.

પરંતુ કુરીને વીંછી તેમને કરડચો અને પાણીમાં
પડચો !

રહેમહિલ પેગંબરસાહેભ પર હીજી ડંખની પણ
કશી અસર ન થઈ.

તેમણે ત્રીજી વાર પેલા તણુંદ્ર જતા વીંછીને ખહાર
કાઢવા પ્રયત્ન આદ્યો

આ ખંધું એક માણુસ કિનારે જિલો જિલો કચારનો
નોયા કરતો હતો.

તેણે પેગંબરસાહેભને કહ્યું :

‘અરે, મહાંમહસાહેભ, આ હુણ્ટ વીંછી પોતાની
હુણ્ટતા છોડતો નથી.

‘લલાઈનો ખદ્દલો એ ખૂરાઈથી આપે છે.

‘એવા હુણ્ટને શા માટે મહદ્દ કરવી જોઈએ ?

‘એને મરવા હો ને !’

હજરત મહામદ પેગંબરસાહેબ શાંતિથી ઓલ્યા :
 ‘ભાઈ, એ એની ખૂરાઈ નથી મૂક્તો.
 ‘તો પછી હું મારી લલાઈ શા માટે મૂકું ?’

૩

ગુરુનું સત્ત્માન

મહાદેવ ગોવિંદ રાનડે જાણીતા ન્યાયમૂર્તિ થઈ ગયા,
 તે એક વાર સરકારી કામને અંગે કલકત્તા રહેતા
 હતા.

શ્રી રાનડે વિદ્યાપ્રેમી હતા.

કલકત્તામાં રહીને બંગાળી ભાષા ન શીખીએ, તો
 કેમ ચાલે ?

તેમણે તો બંગાળી શીખવા માંડયું.

બાળપોથી વગેરેની મફદ લઈને તે અસ્યાસ કરવા
 લાગ્યા.

એક દિવસ એક હજામ તેમની હજામત બનાવવા
 આવ્યો.

શ્રી રાનડેએ વાતવાતમાં જાણી લીધું કે, એ હજામ
 બંગાળી છે.

એટલે રાનડેલું તો ઘરમાં જઈને એક બંગાળી
 પુસ્તક લઈ આવ્યા.

તેમણે હજામને કહ્યું :

‘લાઈ, હાલ હું બંગાળી શીખું છું.

‘માટે કચાંડ ન સમજાય, ત્યારે હું તને પૂછીશ.

‘તું મને સમજાવજો?’

એમ કહીને હજમત કરાવતાં કરાવતાં રાનદેલુ
બંગાળી પુસ્તક વાચવા લાગ્યા.

જ્યાં જ્યાં સુશકેલી આવતી, ત્યાં ત્યાં પેલા હજમને
પૂછ્યા.

તે વખતે રાનદેલુનાં પત્ની રમાભાઈ બાજુના
ઓરડામાં કશું કામ કરતાં હતાં.

તેમણે રાનદેલુને કોઈની સાથે વાત કરતા સાંભળીને
અહાર આવીને જોયું

અરે, આ શું?

પોતાના મોટા પંડિત પતિ એક હજમની પાસે
બંગાળી શીખતા હતા.

રમાભાઈ ખૂબ નવાઈ પામ્યાં.

થોડી વાર પછી હજમ કામ પતાવીને ગયો.

રમાભાઈ રાનદેલુ પાસે આવ્યાં.

તે અડખડ હસતાં ઓાત્યાઃ

‘વાહ! તમે ભાસ્તર તો બહુ સારો શોધી કાઢવો
છે, હાં કે!

‘ગુરુ-શિષ્યની જેડી ઠીક જામી છે!

‘પંડિત શિષ્ય અને ગુરુ હજમ!’

રાનદેલુ સહજભાવે ઓાત્યાઃ

શ્રી દાતાત્રેય ભગવાને ચોવીસ ગુરુ કર્યો હતા, એ

તો તને ખબર છે જ.

‘પણ ને કોઈ મને મારા શુદ્ધાંની યાદી કરવાનું કહે,

‘તો આ હજામનું નામ સૌશી પહેલાં મૂકું:

‘પહેલાંના વખતમાં કોઈ ને શુદ્ધ પાસે શીખવા જહું
હોય તો તેણે શુદ્ધાંની સેવા કરવી પડતી.

‘શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સાંહિપની ઋષિને ત્યાં શીખવા
ગયા હતા.

‘શ્રીકૃષ્ણને શુદ્ધાંની સેવા કરવી પડી હતી.

‘પણ મારા આ શુદ્ધ તો મારા જેવા શિષ્યની
સેવા કરતાં કરતાં વિદ્યાધાન આપે છે !

‘તું જ કહે, મારા આ શુદ્ધ બીજા શુદ્ધો શુદ્ધો કરતાં
ચડે કે નહિ ?

‘આવા શુદ્ધ મળવા સુશકેલ છે.

‘આવા શુદ્ધાંને નમન કરવું જોઈ એ.’

૪

અજાહુયાને આવકાર

એક વાર પંજાબ મહાવિદ્યાલયમાં પદવીધાન સમારંલ
ચોઝયેં હતો.

સરદાર વલલસભાઈ પટેલ એનું ઉદ્ઘાટન કરવા
આવ્યા હતા.

તે વખતે એક વિદ્યાર્થીએ સરદાર વલલસભાઈની
પાસે આવીને તેમને પ્રણામ કર્યા.

સરદારશ્રીએ હસીને તેને પૂછ્યું :

‘કુમ, મળમાં છે ને ?’

વિદ્યાર્થીએ કહ્યું : ‘જ હા.’

શ્રાડી વાર પછી સરદારશ્રીને તેમના સાથીએ પૂછ્યું :

‘તમે પેલા છોકરાને ઓળખતા હતા ?’

સરદારે કહ્યું : ‘ના.’

પેલા ભાઈએ જરા નવાઈ પામીને કહ્યું :

‘તમે એની સાથે વાત તો એ રીતે કરી કે, જણું
તમે એને ઓળખતા હો !’

સરદારશ્રી બોલ્યા :

‘હું ભલે તેને ઓળખતો નહિ હોઉં, પણ તે તો
મને ઓળખે છે ને ?’

૫

સારી રીતભાત કંઈ ભુલાય ?

ખ્રિસ્તી ધર્મના વડાને ‘પોપ’ કહેવામાં આવે છે.

કુલેમંટ ચૌદમાને પોપની પહ્યી આપવામાં આવી.

તે વખતે દૃશવિદેશના રાજાઓના પ્રતિનિધિઓ

તેમને અલિનંદન આપવા આવ્યા.

દરેક દૃશને પ્રતિનિધિ પોપની પાસે આવીને આદર-
પૂર્વક નમન કરતો હતો.

પોપ પણ ગ્રેમથી નમીને તેનો સત્કાર કરતા હતા.

આ જેઠ ને પોપના ખાસ સેવકે કહ્યું :

‘પોપસાહેબ, આપ તો મહાન ધર્મગુરુને રથાને આવ્યા છો.

‘આપે નમીને પ્રતિનિધિઓનો સત્કાર કરવાની જરૂર નથી.’

એ સાંભળીને પોપ શાંત અવાજે એદ્યા :

‘તમારું કહેવું સમજ્યો.

‘પરંતુ મને મારુ કરનો.

‘પોપની ગાડી ઉપર બેસ્તાં મને આજો સમય થયો.
નથી.

‘એટલામાં હું સારી રીતભાત ભૂલી જાઉં ?

‘એવું તે કંઈ બને ?

૬

એ બિયારો શું જાણે ?

મહાત્મા ગાંધીજી આદ્રિકોમાં હતા ત્યારનો પ્રસંગ છે.
તે વેળાચો ત્યાં કાળા-ગોરાનો લેછ ખૂબ જ હતો.
કાળા લોડોને ઝૂટપાથ પર ચાલવાની પણ સખત
મનાઈ હતી.

રાતે અસુક સમય પછી ઘરમાંથી બહાર નીકળવાની
પણ મનાઈ હતી.

કાળા લોડોમાં હિંદીઓને પણ ગણવામાં આવતા હતા.
ગાંધીજીને નિયમિત રોજ ઝરવા જવાની ટેવ હતી.
ગાંધીજી આણો દિવસ કામમાં હોય.

એટલે વેળા—કવેળાએ ક્રવા જલું પડતું.

એક દિવસે પ્રેસિટેન્ટ ફૂગરના ઘર આગળથી તે
પસાર થતા હતા.

એવામાં ત્યાં જિલ્લા સંત્રીએ એક કાળા માણુસને
કૂટપાથ પરથી ચાલતો જણેલા.

જાતને સમય અને કાળો માણુસ કૂટપાથ પર ચાલે !

અને તે પણ પ્રેસિટેન્ટ સાહેબના ઘર આગળ !

એ સંત્રીનો મિનજ ગણેલા.

કાળો માણુસ આઠલી હિંમત કરે !

સંત્રી હાડતો ગણેલા.

તેણે જેરથી ધક્કો મારીને ગાંધીજીને કૂટપાથ પરથી
નીચે પટકી નાળ્યા !

ઉપરથી એક લાત મારી !

ગાંધીજી માર ખાઈને ચૂપચાપ જિલ્લા થઈ ગયા.

એમને સિપાઈ પર જરાયે ગુસ્સો આવ્યો નહિ.

જાણે કશું બન્યું ન હોય એમ કપડાં ખંખેરીને તે
જવા લાગ્યા.

એ જ વેળાએ ગાંધીજીના એક જોરા મિત્ર ત્યાં
થઈને જતા હતા.

તે ત્યાંના પ્રતિષ્ઠિત માણુસ હતા.

તેમણે આ હુઃખદ અને અપમાનજનક ઘરના જોઈ.

તે તરત જ ગાંધીજી પાસે ઢાડી ગયા.

તેમને ધન તો નથી થઈને, એ જોવા લાગ્યા.

તે ભાવભર્યા અવાજે ઓછ્યા :

‘મિ. ગાંધી, મેં બધું નજરોનજર જોયું છે.

‘તમે આ સિપાઈ પર કેસ કરો.

‘હું જરૂર સાક્ષી આપીશ.

‘મને બહુ દિલગીરી થાય છે કે, તમારી ઉપર આવી.
રીતે હુમલો થયો !’

ગાંધીજી એ સાંલળીને શાંત અવાજે ઘોલ્યા :

‘ભાઈ, એમાં દિલગીરીનું કશું કારણ નથી.

‘એ બિચારે સિપાઈ શું જણે ?

‘એ તો એની ઝરણ અનુવતો હતો.

‘તેને મન કાળા એટલા કાળા જ !

‘તે હખસીએને પગથી ઉપરથી આમ જ ઉતારતો હશે..

‘એટલે તેણે મને પણ ઘંઢો મારો.

‘એમાં એનો શો વાંક ?

‘મેં તો નિયમ જ કરો છે કે,

‘મારી જત પર વીતે તેને માટે મારે અહાલ ન જ
ચડવું.

‘એટલે મારે કેસ નથી કરવો.’

એ સાંલળીને પેલા ગોરા મિત્ર ખૂબ અચંદ્ર પામ્યા.

ગાંધીજી જેવા હેરિસ્ટર આહુ અપમાન ગળી જાય,
એ ભારે કહેવાય !

તે અહોકાવથી ગાંધીજીને જોઈ રહ્યા.

૭

દેશનું હિત પહેલું

અમેરિકા દેશ આજાદ થયો, ત્યારે તેના પહેલા પ્રમુખ જ્યોજ્ઞ વોશિંગ્ટન થયા હતા.

એક વાર તેમને સારા મોટા પગારથી એક માણુસને સરકારી કામે દોડવાની જરૂર પડી.

તે જગ્યા બહુ મોટા દરજાનાની હતી.

પગાર પણ ઘણો વધારે હતો.

એટલે ઘણો માણુસોએ એ જગ્યા માટે ઉમેદવારી નોંધાવી હતી.

ઘણી બધી અરજુએ કૃચેરીમાં આવીને પડી.

તેમાં વોશિંગ્ટનના એક ખાસ મિત્રની પણ અરજુ હતી.

ઘણાખરા માણુસોને એવી ખાતરી હતી કે,

એ મોટી જગ્યા એ મિત્રને જ મળશે.

ચેલા મિત્રને પણ જાંડે જાંડે લાગતું હતું કે,

એ જગ્યા માટે પોતાની નિમણૂક જરૂર થશે.

મિત્ર મિત્રને મદ્દદ કર્યા વિના રહે ખરો ?

ખરે વખતે કામ લાગે એ જ સાચો દોસ્ત કહેવાય.

એટલે એ મિત્ર ખૂબ નિશ્ચિંત હતો.

પરંતુ પ્રમુખ જ્યોજ્ઞ વોશિંગ્ટનને પોતાના દેશ માટે સાચી લાગણી હતી.

તે આવા જવાખદારી લર્યા કામમાં પક્ષપાત શાના
કરે ?

તે પ્રમાણિકપણે અને સાવધાનીથી વિચાર કર્યા વિના
રહે ખરા ?

મિત્ર હોય કે સગો હોય કે પારકો હોય.

એ બધા જ એમને મન સરળા હતા.

સૌ ઉમેદવારોમાંથી વધારે લાયક માણુસને જ
ચૂંટવાનો તેમણે નિશ્ચય કર્યો હતો.

થોડા વખતમાં પરિણામ જાહેર થયું.

પેદા મિત્રને તે જગ્યા ન મળી !

પણ નવાઈની વાત તો એ હતી કે —

વોશિંગટને પોતાના પક્ષથી વિરુદ્ધ પક્ષના એક
માણુસને ચૂંટચો હતો ।

એ વાતની સૌને જાણ થઈ.

એ જાણીને વોશિંગટનના કેટલાક સાથીએઓ તેમને
કહ્યું :

‘પરિણામ જોઈને અમને ખૂબ નવાઈ લાગે છે !

‘અમે તો આપના ખાસ મિત્રને એ જગ્યાએ આપ
નીમશો એમ નક્કી માનતા હતા.

‘પરંતુ આપે તો વિરુદ્ધ પક્ષના માણુસને એ જગ્યાએ
પસંદ કર્યો !

‘એને આપે શા માટે એ જગ્યા સાચુ લાયક ગણ્યો ।’

જ્યોજ્ઞ વોશિંગટન શાંતિથી ઓલ્યા :

‘મારો એ મિત્ર એક સારા મિત્ર તરીકે બરોખર છે.

તે ખૂબ જ નમ્ર સ્વભાવના હતા.

એક વાર એક લાઈ એ આવીને મહાત્માને કહ્યું :

‘ભાભાજન, મને એક પૈસાહાર માણુસે અમુક રકમ માઠલી છે.

‘એમાંથી આપને આપવા માટેનો હિસ્સો લઈ ને હું આવયો છું.

‘આપ એ લેવાની મહેરખાની કરો.

‘આપ ખૂબ તંગીમાં જીવન શુલ્ગરો છો.

‘આ રકમ આપને કામમાં આવશે.’

મહાત્મા ધમામ સાહેબ ઓદ્યા :

‘લાઈ, મને કોઈ જાતની તંગી નથી,

‘ખુદા મને શુલ્ગરા પૂરતું આપે જ છે.

‘પણ, લાઈ, મોકલનાર માણુસે એ હોલત કોને કોને વહેંચી આપવી, એ અંગે કશી સૂચના કરી છે ખરી ?’

ઘેલા લાઈ એ જવાખમાં કહ્યું :

‘હુ જુ. તેમણે મને કાગળમાં જણાયું છે કે-

‘પવિત્ર સાધુપુરુષેને આ રકમ વહેંચી આપજો.

‘જેવા તેવા માણુસને આપશો નહિ.’

એ સાંભળી શકી સાહેબ શાંતિથી ઓદ્યા :

‘લાઈ, હું એ રકમ લેવાને લાયક નથી.

‘કારણ કે હું એવો પવિત્ર સાધુપુરુષ જરાયે નથી !

‘મારામાં ધણ બધા હોથ પડેલા છે !’

મિત્રને અપજશ ન અપાય

બંગાળમાં કૃષ્ણદાસ પાલ નામે એક મોટા માણુસ
થઈ ગયા.

તે લાંબા વાખતથી કોઈ રોગથી પીડાતા હતા.

ઘણું ઘણું ઉપાય કર્યો.

પરંતુ રોગ મટચો નહિ.

જીલટો દિવસે દિવસે વધતો જ ગયો.

સૌને લાગ્યું કે, આમાંથી તે જિલા થાય એમ નથી !

કચારે આંખ મીંચાઈ જય એ ન કહેવાય.

આમ કૃષ્ણદાસ ભરણું પથારીએ પડયા હતા.

આ જોઈને તેમના એક સ્નેહીજન તેમને સલાહ
આપતાં કહે :

‘તમે ઘણું હાકતરોણી દવા અજમાવી જોઈ હુશે.

‘પરંતુ તમે હજી હોમિયોપથીનો ઉપયાર કર્યો નથી.

‘ડૉ. મહેન્દ્રલાલ સરકાર હોમિયોપથીના સારા
જાણકાર છે.

‘છેલ્દે છેલ્દે એમની દવા લઈને જુઓ તો ખરા !

‘નસીબ જોર કરે, તો દવા લાગુ પડી પણ જય.

‘ઓલો, તમારો શો વિચાર છે ?’

આ સાંલળી કૃષ્ણદાસ પાલ ગંભીર અવાજે ખોલ્યા :

કુણ વધારે આભારવશ ?

‘ભાઈ, તમારી વાત સાચી છે.
‘પરંતુ આ રોગ મને ઘણા લાંબા સમયથી લાગુ
પડયો છે.

‘હું એ એટલો ખદ્યો વધી ગયો છે કે, મને
પોતાને જ લાગે છે કે, આ રોગમાંથી છુટકારો થાય
એમ નથી !

‘ડૉ. મહેંદ્રભાઈ સારા ડોક્ટર છે, એ હું કચા
નથી જાણુંદો ?

‘તે તો મારા જૂના મિત્ર પણ છે.

‘એટલે છેલ્લી ઘડીએ આવો ખરાબ કેસ તેમના
હાથમાં સોંપીને મારા એક મિત્રને અપજશ આપવા હું
નથી ધૂઢ્ઢતો.’

૧૨

કુણ વધારે આભારવશ ?

ભગવાન ઈશુને એક વાર એક પૈસાદાર માણસે
જમવાનું નોતું આપ્યું.

એટલે ઈશુ તેને ત્યાં જમવા ગયા.

બધા જમવા એઠા હતા.

તે વળતે એક બાઈ ત્યાં આવી.

તે ખરાબ રસ્તે વળેલી હતી.

એ બાઈને લેઈને યજમાન મનમાં અકળાઈ ગયો.

તેને મનમાં થયું :

‘જગના ઉતાર જેવી આ બલા અહીં કચાંથી
દ્વારી પડી !

‘એ પવિત્ર ઈશુને જમવા ઓલાવ્યા છે.

‘આ પવિત્ર મહેમાનની હાજરીમાં એને જાકારો પણ
શી રીતે આપું ?

‘એ અહીં શા માટે આવી હુશે ?

‘કોઈ દિવસ નહિ, અને આજે જ એ અહીં કચાંથી
આવી ચડી ?’

થીજ મહેમાનો પણ ઊંચાનીચા થઈ ગયા.

ત્યાં તો પેલી બાઈ ભગવાન ઈશુનાં ચરણ પાસે
એસી ગઈ.

તેણે ઈશુનાં ચરણને આંસુ વડે ધોયાં.

પોતાના માથાના વાળથી ચરણ લૂધી નાખ્યાં.

પછી ઈશુનાં ચરણને તથા કપાળને સુગંધી પહાર્યોનો
લેપ કર્યો.

આ બધું જોઈને યજમાનને થયું :

‘ઈશુ સાચા પેગંબર નથી !

‘નહિ તો આ બાઈના ખરાખ ધંધાની તેમને ખરાખ
પડી ગઈ હોત.

‘અને તે પોતાનાં ચરણને સ્પર્શ કરવા પણ ન હેત.’

ભગવાન ઈશુને યજમાનના મનની ગડમથલ સમજાઈ
ગઈ.

ભગવાન ઈશુ ઓલયા :

‘લાઈ, ધારો કે એક માણુસના એ હેવાદાર છે.

‘પરંતુ પેલી જગ્યા માટે એમની પાસે પૂરતી લાયકાત નથી, એમ હું માનું છું.’

‘વળી જાહેર જવાબદારીભર્યા કામમાં લાગવગને સ્થાન ન જ હોલું જોઈ એ.

‘પેલો માણુસ લલે વિરુદ્ધ પક્ષનો છે.

‘પરંતુ તે એ જગ્યા માટે પૂરતો લાયક છે?’

૬

સમજપૂર્વકનું આચરણ

રામાનુજ એક મોટા વૈષણવ આચાર્ય થઈ ગયા.

ઘડપણુને લીધે ખૂબ અશક્ત થઈ ગયા હતા.

તેથી ડોધિના ખલાનો ટેકો લઈને રામાનુજ નહીંએ નહાવા જતા હતા.

નહીંએ જતી વેજાએ રામાનુજ હું મેશાં પોતાના એક પ્રાણી શિષ્યના ખલા ઉપર હાથ મૂકીને ધીમેધીમે જતા.

સનાત ડયો પછી શૂદ્ર જાતિના પોતાના એક શિષ્યના ખલાનો આધાર લઈને તે આશ્રમે પાછા આવતા.

આવો રામાનુજનો દરરોજનો ફરુંઝ થઈ ગયો હતો. આચાર્યજીની આવી વિચિત્ર રીત લેઈને જૂના વિચારના સનાતની લોકો અકળાઈ જતા.

એક હિવસે કેટલાક સનાતની વૈષણવો લેગા થયા. તેઓ અંદરોઅંદર મસ્કત કરીને રામાનુજ પાસે ગયા.

આચાર્યજીને આદરપૂર્વક પ્રણામ કરીને રેખેએ વિનંતી કરતા એલ્યા :

‘આચાર્યજી અમારે આપને એક નામ વિનંતી કરવાની છે.’

આચાર્ય રામાનુજ પ્રેમથી હસતાં હસતાં કહે :

‘કહો, તમે શું કહેવા માગો છો ?

‘જરાયે સંડોચ રાખ્યા વિના કહો.’

એ સનાતનીએ અદિબથી એલ્યા :

‘આચાર્યજી, આપ સનાન કરવા જાઓ છો, ત્યારે આધ્યાત્મિક ખલા ઉપર હાથ મૂકીને જાઓ છો.

‘સનાન કરીને પવિત્ર થયા પછી આપ કોઈ ને કોઈ શૂદ્રના ખલા ઉપર હાથ મૂકીને આવો છો.

‘આ અમને બરોબર લાગતું નથી !

‘શૂદ્રનો રૂપર્ણ કરી આપ અપવિત્ર થઈ જાઓ છો.

‘તો પછી સનાન કરવાથી શો લાલ ?

‘માટે આપ આમ કરો તો શી હરકત છે ?

‘આપે જોઈએ તો સનાન કરવા જતી વખતે શૂદ્રના ખલા ઉપર હાથ મૂકીને જણું.

‘સનાન કરીને શુદ્ધ થયા પછી શૂદ્રના ખલા ઉપર હાથ ન મૂકવો.

‘કોઈ આધ્યાત્મિક શિષ્યના ખલાનો આધાર લેવાનું રાખવું.’

એ લોકોની વાત સાંભળીને રામાનુજ ગંલીર અવાજે એલ્યા :

‘અરે લાઈએ, જેને તમે શૂદ્ર સમજો છો તેના

ખલા ઉપર હું સનાન કર્યો પછી હાથ મૂકું છું, એનું
કારણ સંભળો.

‘આમ કરીને હું મારા ઉચ્ચય કુલીન જાતિના
અભિમાનનો મેલ ધોડું છું.

‘એ મેલ હું પાણી વડે ધોઈ શકું એમ નથી.’

૬

વિદ્યા વેચાય નહિ

સ્વામી રામતીર્થ ગરીબ કુટુંખમાં જન્મયા હતા.

તેથી તેમણે ખૂબ સુરક્ષકી વેઠીને કોલેજ સુધીને
અસ્થાસ કર્યો હતો.

રામતીર્થ વિદ્યાર્થી કાળમાં રાતે મેડે સુધી અસ્થાસ
કરતા હતા.

એ માટે હીવો સળગાવવો પડે.

હીવો સળગાવવા તેલ જેઠી એ.

રામતીર્થ પાસે એટલા પૈસા કંચાંથી હોય ?

તેમણે એ માટે શું કર્યું, જણ્ણા છો ?

રામતીર્થ તેલ ખરીદવા માટે એક-એ કપડાં એણાં
વાપરતા.

એકાદ એ વારનું લોજન છોડી હેતા.

રામતીર્થની તેજસ્વી બુદ્ધિ જેઠીને લાહોરની ગવર્ન-
મન્ટ કોલેજના આચાર્ય આનંદ પામતા.

એ અંગેજ આચાર્ય રામતીર્થનું નામ સિવિલ

સર્વિસની પરીક્ષા માટે મોકલવાનું નહીં કર્યું.

એ પરીક્ષામાં પાસ થનારને મોટા પગારની સરકારી
નોકરી સહેલાઈથી મળી જતી.

રામતીર્થને જાણ થઈ કે, આચાર્ય તેમનું નામ અણ
પરીક્ષા માટે મોકલવાનું વિચારે છે.

એટલે તે તરત જ પ્રિન્સિપાલ પાસે ગયા.

વિનયપૂર્વક તેમણે આચાર્યને કહ્યું :

‘સાહેબ, આપની લલી લાગણી માટે હું આપને
ખૂબ આભાર માનું છું.

‘પરંતુ મારે એ પરીક્ષામાં એસદું નથી.

‘સાહેબ, મારો પાક વેચી દેવા માટે મેં મહેનત
કરી નથી.

‘મારા પાકને વહેંચી દેવા માટે મેં આટલી બ્ધિ
મહેનત ઉડાવી છે.

‘એક મોટા અમલદાર થવા કરતાં હું સામાન્ય
શિક્ષક થવાનું વધારે પસંદ કરું છું.

એક હિંદી જુવાનિયાના આવા ઉચ્ચ વિચાર જોઈને
અંગેજ પ્રિન્સિપાલ મનોમન ખૂબ રાજ થયા.

૧૦

મહાત્માની નાતા

એક મોટા તપસ્વી મહાત્મા હતો.

તેમનું નામ હતું ધમામ શરીર મહુફિ.

નજરાણું પાછું મોકલી દીધું !

૩૩

‘જુઓ મોટાકાકા, મેં કેવી પતંગ બનાવી છે ?
ગોવર્ધનરામભાઈએ જેયું, તો આ શું ?
તેમણે કલાકોની મહેનતથી તૈયાર કરેલાં એક કેસનાં
કાગળિયાં કાપીને એ પતંગ બનાવવામાં આવી હતી !
પરંતુ ગોવર્ધનરામભાઈ સ્વસ્થ રહ્યા,
તેમણે પતંગ હાથમાં લઈને લઈ.
ખુશ થતા હોય એમ તે હસ્યા.
પછી નાનકડી હીકરીના વાસે હેતથી હાથ ફેરવતાં
ફેરવતાં તેમણે ધીમેથી એટલું જ કહ્યું :
‘જો બહેન, મારી ચોપડીએને અડકાય નહિ, હોં !’

૧૫

નજરાણું પાછું મોકલી દીધું !

સંત તુકારામ મહારાષ્ટ્રના મોટા સંતપુરુષ થઈ
ગયા.

તેમના સંતજીવનની સુવાસ બધે ફેલાઈ ગઈ હતી.
તે વેળાએ છત્રપતિ શિવાજી મહારાજ મહારાષ્ટ્રમાં
રાજ્ય કરતા હતા.

શિવાજી મહારાજ સંત-સાધુ તરફ અક્ષિતભાવ
રાખતા હતા.

શિવાજીએ સંત તુકારામ વિશે સાંભળ્યું.
એટલે તેમણે તુકારામ મહારાજને પોતાની પાસે
આવવા નિમંત્રણ મોકલ્યું.

તેમણે સંત તુકારામ સારુ ઘાડા, પાલખી, નજરાળું
વગેરે પણ પોતાના અધિકારીએની સાથે મોકલ્યાં હતાં.

અધિકારીએને આટલી ધામધૂમથી પોતાની ગરીબ
જૂંપડીએ આવેલા જેઠને તુકારામ મહારાજ નવાઈ પાણ્યા.

ગામલોકો પણ આ કૌતુક જેવા ટોળે વળી જૂંપડી
આગળ લેગા થઈ ગયા.

અધિકારીએએ સંત તુકારામ મહારાજને આદર-
પૂર્વક પ્રણામ કર્યા.

શિવાજી મહારાજે આપેલો સંદેશો કહ્યો.

એ સાંસળીને તુકારામ મહારાજ પ્રેમલર્યા અવાજે
ઓલ્યા :

‘ભાઈએ, છત્રપતિ શિવાજી મહારાજને તમે મારો
આટલો સંદેશો કહેલે :

‘શિવબા, મારે તમારી પાસે આવીને શું કરવું ?

‘મને તો અહીં રહી શ્રી વિઠોભાનું નામ લેવું
ગમે છે.

‘વળી મારે મન સોનું અને મારી બંને સરખાં છે.

‘હું તો એક રાજ અને એક નાનકડી ઝીડીમાં
ભગવાનનો જ વાસ જોઉં છું.

‘મારે હવે જીવનમાં કંઈ આશા કે મોહ બાકી
રહ્યાં નથી.

‘તમે રાજ છો.

‘સત્ય અને નીતિથી રાજ કરજો.

‘પ્રજનું ચોણ્ય દીતે પાલન કરનો.
 ‘ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખનો.
 ‘અનાથનું રક્ષણું કરનો.
 ‘અગવાનની લક્ષ્ણિત કરનો.
 ‘તમે આટલું કરશો, તો તે મારે મન નજરાણું
 મહયા બરોબર જ છે?’

આટલા સંદેશા સાથે સંત તુકારામે વોડા, પાલખી,
 નજરાણું વગેરે શિવાળ મહારાજને પાછા મોકલી હીધાં.

૧૬

ગરીખનું ઉપરાણું લીધું

શ્રીસહંજનંદ સ્વામીએ સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાય શરૂ
 કર્યો હતો.

તેમને ‘સ્વામીનારાયણ’ પણ કહેવામાં આવે છે.
 અમદાવાદથી થોડે દૂર લાંધણોઝ નામનું ગામ છે.
 ત્યાં એ સત્સંગ બાઈ એ રહેતી હતી.
 એક ભાવસાર સોનખાઈ ગરીખ હતી.
 થીજુ નાગર આક્ષણ ગંગામા પૈસાદાર હતી.
 એક વાર સોનખાઈ શ્રીસહંજનંદ સ્વામી પાસે
 ગઈ.

લક્ષ્ણિતભાવથી પ્રણામ કરીને તે બોલી:
 ‘સ્વામીનારાયણ, મારી ધર્શણ આપ મારે ત્યાં પ્રસાદ
 લેવા પધારો એવી છે.

‘હું તો ગરીબ બાઈ છું.

‘મારી શક્તિ પ્રમાણે લોજનની તૈયારી કરીશ.

‘આપ આપના શિષ્યો સાથે મારી ગરીબ જુંપડી પાવન કરવા કૃપા કરો.

‘મારી આ એક ધૂઢ્છા પૂણું કરો.’

શ્રીસહંજનંદ સ્વામીએ ખુશીથી હા પાડી.

ગંગામાને આ વાતની અભર પડી.

તે તરત જ સોનબાઈને ઘેર ઢાડી ગઈ.

જરા ઠાવકું મોં રાણીને ગંગામા કહે :

સોનબાઈ, તારાં ભાગ્ય ઉઘડી ગયાં !

‘મહારાજશ્રી શિષ્યમંડળ સાથે તારે ત્યાં પ્રસાદ લેવા પદ્ધારવાના છે.

એ જાણીને મને ખૂબ ખૂબ હરખ થાય છે.

‘પણ મને એક વાતનું હુઃખ થાય છે !’

એ સાંલણીને સોનબાઈ બોલી :

‘અરે ગંગામા, તમને હુઃખ થાય એહું શું છે ?

‘તમે વિના સંકોચે મને કહો.

‘હું એ પ્રમાણે કરવા તૈયાર છું.’

એટલે ગંગામા ગંભીર ચહેરો કરીને કહે :

‘તારાં દાળ ચોખા હુલકાં છે.

‘સ્વામીનારાયણને એ જમવામાં પીરસવાં ટીક ન કહેવાય !

‘માટે આપણે આમ કરીએ :

‘તું શિષ્યો માટે રસોઈ કરજે.

‘એકની પાસે પાંચસોનું લેણું નીકળે છે.

‘અને ભીજાની પાસે માત્ર પચાસનું.

‘બંને હેવાદાર પાસે કશું જ રહ્યું નથી, એમ જાણીને
લેણુદાર એ બંનેનાં હેવાં માફ કરે છે.

‘તો હવે તું જ કહે—

‘કુચે। હેવાદાર એના લેણુદાર તરફ વધારે આસાર-
વશ થશે !’

યજમાને જવાબ આપ્યો :

‘પાંચસોનો હેવાદાર.’

એટલે લગવાન ઈશુ ઓદ્યા :

‘બરોબર. હવે આ બાઈને જો.

‘હું તારે ઘેર જમવા આપ્યો.

‘પણ તેં મને પગ ધોવા પાણી સુધ્યાં આપ્યું નહિ.

‘પરંતુ આ બાઈએ મારા પગને પોતાનાં આંસુ
વડે ધોયા.

‘પોતાના વાળથી મારા પગ લૂછચા.

‘તું મને પગે પણું પડચો નથી.

‘ત્યારે આ બાઈ તો જ્યારથી આવી છે ત્યારથી
મારા પગ પણ છોડતી નથી.

‘તેં મારા પગ અને કપાળને સુગંધી દ્રવ્યનો લેપ
લગાડચો નથી.

‘ત્યારે આ બાઈએ મારા પગ અને કપાળને સુગંધી
દ્રવ્યનો લેપ લગાડચો.

‘માટે હું કહું છું કે,

‘એનાં પાપ લકે ઘણાં છે, છતાં એનાં બધાં પાપ ધોવાઈ ગયાં છે.

‘કારણું કે એનો પ્રેમભાવ મારા પર વધારે છે.

‘જેનાં પાપ ઓછાં ધોવાયાં છે, તેનો પ્રેમ પણ ઓછાં છે.’

પછી લગવાન ઈશુએ પેલી બાઈને કહ્યું :

‘જી બહેન, તારાં બધાં પાપ ધોવાઈ ગયાં છે.’

૧૩

પહેલું આચરણ, પછી ઉપદેશ

અણુ અખદુલા જુના સાહેબ મોટા તપસ્વી મહાત્મા થઈ ગયા.

તેમની પાસે એક વાર એક માણુસે આવીને સવાલ પૂછ્યો :

‘બાબા, મને ત્યાગભાવના વિષે ઉપદેશ આપો.

‘સાચી ત્યાગભાવના કોને કહેવાય ?’

એ સાંલળીને અણુ અખદુલા તરત જ જિલા થઈ ગયા.

કશું કહ્યા વિના તે બહાર ચાલ્યા ગયા.

આજુખાજુ એઠેલા લોકોને આ જોઈને ખૂબ નવાઈ લાગી.

આમ અખદુલાસાહેબ બહાર શા માટે ચાલ્યા ગયા ?

પેલો માણુસ પણ લોંડો પડી ગયો.

તે ત્યાંથી જતો રહ્યો.

શાઠી વાર પછી અખુ અખુલ્લા પાછા આવ્યા.

એટલે એક જણે તેમને પૂછ્યું :

‘એક ભાઈ ત્યાગભાવના વિશે જાણવા આપની પાસે આવ્યા હતા.

‘તે વખતે આપ કશો જવાબ આપ્યા વિના બહાર ચાલ્યા ગયા હતા !

‘એ ભાઈ નિરાશ બની જતા રહ્યા હતા.

‘આપે આ ગ્રમાણે શા માટે કયું ?’

અખુ અખુલ્લા સાહેબ શાંતિથી બોલ્યા :

‘ભાઈ એ, એ ભાઈ એ મને સાચી ત્યાગભાવના વિશે સવાલ પૂછ્યો હતો.

‘તે વખતે મારી પાસે ચાવીસ રતીલાર જેટલું રૂપુ હતું.

‘એટલો સંઘરે મારી પાસે હોય અને ત્યાગ વિશે કોઈ ને ઉપદેશ આપવા એસું, એ મને બહુ શરમભરેતું લાગ્યું !

‘એટલે હું બહાર જઈ ને મારી પાસે રહેલા એ રૂપાનું દાન કરી આવ્યો.

‘હવે હું ઝુશીથી ત્યાગભાવના વિષે કહી શકું એમ છું.’

૧૪

પિતાનું હેતાળ હૈયું

ગોવર્ધનભાઈ ત્રિપાઠી આપણા સાહિત્યના એક
જાહીતા લેખક થઈ ગયા.

તેમણે ‘સરસ્વતીચંદ્ર’ નામની નવલક્ષ્યા લખી છે.
એ નવલક્ષ્યા આપણા સાહિત્યમાં ડિંચું સ્થાન
પામી છે.

ગોવર્ધનરામભાઈ વડીલાત કરતા હતા ત્યારનો આ
પતંગ છે.

તેમની નાનકડી હીકરીને એક વાર પતંગ બનાવવાનું
મન થયું.

તે પિતાજીના ઓરડામાં ગઈ.

ટેખલ ઉપર ધણું કાગળિયાં પડ્યાં હતાં.

તે લઈને બાળકી પતંગ બનાવવા એકી.

પતંગનો આકાર બરોઅર આવે નહિ.

એટલે તેણે ધણું બધાં કાગળિયાં કાપી નાખ્યાં.

છેવટે પતંગ બનાવી ખરી.

તે રાજ રાજ થઈ ગઈ.

થાડી વાર પછી ગોવર્ધનરામભાઈ ઘેર આવ્યા.

પિતાજીને આવેલા જોઈને પતંગ બતાવીને હીકરી
ઉમળકાલેર બોલી ડાઢી :

‘હું સ્વામીનારાયણ માટે સરસ રસોઈ તૈયાર કરીને
થાળ લઈ આવીશ.’

આ સાંસારિને ગરીમ અન્યારી સોનાઈને મનમાં
ઓછું આવ્યું.

એનું અનાજ સ્વામીનારાયણ મહારાજના ઉપરોગમાં
ન આવ્યું !

તેણું ભારે હૈથે હા પાડી.

ગંગામા રાજ થતી થતી ઘેર ગઈ.

સ્વામીનારાયણને આ વાતની કશી ખખર ન હતી.

તેઓ તો જમવાનો વખત થયો, એટલે સીધા
સોનાઈને ઘેર ગયા.

સોનાઈનું મેં ડેતરેલું જોઈને મહારાજે પૂછ્યું :

‘બાઈ, તમે કેમ ઉદ્દાસ લાગો છો ?

‘જીવને અસુખ તો નથી ને ?’

સોનાઈ રડી પડી.

રડતાં રડતાં તેણું બધી વાત શ્રીસહજનંદ સ્વામીને
કહી સંખાળાવી.

સ્વામીનારાયણ એ સાંસારિને કહ્યું :

‘બાઈ, તમારી રસોઈ તૈયાર થઈ હોય તો લાવો.

‘અમે તમારું જ અનુ જમીશું ?’

સોનાઈ હરખઘેલી થઈ ગઈ.

તેણું તરત જ પાઠલો નાખ્યો.

સ્વામીનારાયણ જમવા એસી ગયા.

એટલામાં ગંગામા થાળ પીરસી એક માણુસ પાસે
જિંયકાવીને આવી પહોંચી.

સ્વામીનારાયણે થાળ લાવનાર માણુસને કહું :
‘હું તો જમ્યો.

‘એ થાળ તમે અને ગંગામા જમી લો.’

૧૭

હરિનો મારગ છે શૂરાનો

સંત ઝાનિસસ યુરોપમાં મોટા સંતપુરુષ થઈ ગયા.

એક દિવસે તે ઘોડા પર એસીને જતા હતા.

રસ્તામાં તેમણે એક રગતપીતિયાને જેયો.

એને જેઈને સંત ઝાનિસસનું મન ડગ્યું.

લય પામીને તેમણે પોતાના ઘોડાને એક બાજુએ
ફેરવી દીધેા.

તે જરા આગળ ગયા.

ત્યાં તો સંતનું કરુણામય દિલ અંદરથી દ્રવી જાહું.

તે મનમાં ને મનમાં કહેવા લાગ્યા :

‘અરે, તું આટલો બધો ડરપોક શાને બની ગયો ?

‘પહેલાં તો તું બહાદુરીથી લડાઈમાં જતો હતો.

‘ગમે તેવી આકૃતોને પણ ગણુકારતો ન હતો.

‘અને તું આજે શું કરી રહ્યો છે ?

‘એક પીડાતા ગરીબ રોગીને આશ્વાસન આપવાને

બદલે આમ ફર ભાગે છે ?

‘એક વાર તને ભગવાન ઈશુનો સંદેશો મળ્યો。
હતો, એ તું ભૂલી ગયો ?

“અધું ત્યાગીને મારી પાછળ પાછળ આવ.”

‘તો પછી તું હેઠના જતન ખાતર આમ ફૂર શું
કામ લાગે છે ?’

‘ત્યાં તો સંતને ભગવાન ઈશુનાં આ વચનો યાદ
આવી ગયાં :

‘જે ધીજને ખાતર જીવતર સોંધું કરશો,

‘તે ખરું જીવન પામશો.

‘જે જીવનના જતન ખાતર મથશો,

‘તે જીવન એથે.’

સંત ઝાનિસસ આ વચનો યાદ કરીને મનમાં કહેવા
લાગ્યા :

‘ભગવાન ઈશુનો આ સંદેશ શું તું ભૂલી ગયો ?
તારામાં આવી કાયરતા કચાંથી આવી ?’

સંત ઝાનિસસે તરત જ ઘાડો પાછો ઝેરવ્યો.

પેલા બાપડા રગતપીતિયાની પાસે તે ગયા.

ઘાડા પરથી નીચે ઉત્તરીને સંત ઝાનિસસ તેને ગ્રેમથી
લેટી પડ્યા.

૧૮

ગુસ્સે થાય એ ખીજ !

મહારાષ્ટ્રમાં એકનાથ નામે મોટા સંત થઈ ગયા.
તે શાંત અને પ્રેમાળ સ્વભાવના હતા.
એક દિવસ ગામના કેટલાક માણુસો ચારા ઉપર
ટોળટોપા ભારતા હતા.

વાત વાતમાં તેઓ સંત એકનાથ મહારાજ વિષે
ચર્ચામાં જિતર્યા.

એક જણે કહ્યું :

‘આ એકનાથ ખરા છે !

‘મેં એમને છદ્રી ગુસ્સે થતા જેયા નથી.

‘કોઈ લલે એમને હેરાન કરે.

‘પણ તે તો શાંતિથી બધું સહન કરી લે છે.

‘જરાયે રાખ કરતા નથી.’

એ સાંકળીને ખીજે માણુસ જિછળી જિડચો.

તે લહેકા કરતે આવ્યે :

‘રહેવા હો ! રહેવા હો ! જેયા એ સંતને !

‘મનમાં તો તે એવા જિકળી જતા હશે કે ન
પૂછો વાત.

‘પણ એ તો બહારથી શાંત હોવાનો ડોળ કરતા હશે,

‘એક વાર એમને ખરોખર લાગમાં લેવા જેઈએ.

‘પછી ખખર પડે કે, તે ગુસ્સે થાય છે કે નહિ.’

આમ ચર્ચા ઠીક ઠીક ચાલી.

છેવટે એ લોકોએ એકનાથ મહારાજની કસોટી કરવાનું નક્કી કયું.

પેલા માણુસને જ એ કામ સોંપવામાં આવ્યું.

પેલા માણુસ તરત જ તૈયાર થઈ ગયો.

તે મૂછેણ પર હાથ ફેરવતો જોલ્યો :

‘અરે, એમાં શી ચોટી વાત છે !’

બધા માણુસો એને શાખાશી આપતા જોલ્યા :

‘શાખાશ ! શાખાશ ! થવા દો ત્યારે.

‘પણ અમને એ જેવા ભળશો કે ?’

પેલા માણુસ તાનમાં આવી જઈ જોલ્યો :

‘તમે બધા મંદિર પાસે હુર ઉલા રહેલો.

‘અને લેણે તમાશો.’

સંત એકનાથ મહારાજ રોજ મંદિરે પૂજા કરવા

જતા.

આજે પણ તે નિયમ સુજલ્ય મંદિરે આવ્યા.

પેલા માણુસના સાગરીતો પણ છેટે ઉલા રહીને જેયા કરતા હતા.

એકનાથ મહારાજ પૂજામાં તલ્વીન બની ગયા.

ત્યાં તો પેલા માણુસ આવીને તેમના ખલા ઉપર ચડી ગયો !

એકનાથ મહારાજ જરા પણ ગુસ્સે થયા નહિ.
 તે તે ભીડાશથી આવ્યા :
 ‘આવ, લાઈ ! આવ.
 ‘મને મળવા ધણું લોકો આવે છે.
 ‘પણ તારા જેટલો પ્રેમ કોઈ એ બતાવ્યો નથી.
 ‘તું ભલે આવ્યો.’
 એ સાંલળીને પેદ્દી માણુસ લોંડો પડી ગયો.
 ત્યાંથી તે વીદે ભોઢ પાછો ઇથો.
 હુર ઉસા રહ્નીને તમાશો જોનારા એ હોસ્ટદારો
 પેદ્દાની હાંસી ઉડાવવા લાગ્યા.

૧૮

મોટામાં મોટી સંજ !

આપણું દેશમાં ટીપુ સુલતાન થઈ ગયો.
 તેને એક વંશજ પ્રિન્સ બસુરુદીન થઈ ગયો.
 તેને ત્યાં એક વાર કેટલાક ઓળખીતા માણુસેં
 વાતચીત કરવા આવ્યા.

બધા માણુસો થોડી વાર પછી ચાવ્યા ગયા.
 પણ એક માણુસ ત્યાં જ બેસી રહ્યો.
 કેટલાક વખત વીતી ગયા પછી બસુરુદીન પોતાના
 કામ અંગે ખીલ ઓરડામાં ગયો.
 એ દરમિયાન પેદ્દા માણુસે એઠક આગળ પડેલું
 બસુરુદીનનું સેનાનું ઘડિયાળ પોતાની કામળીમાં સંતાડી

દીધું !

કામમાંથી પરવારીને બસુરુહીન પાછો ત્યાં આવ્યો.

એટલે પેલો માણુસ તેની રજા લઈને જવા જોડવા
લાગ્યો.

હવે તે જ વખતે એની કામળીમાં સંતાદેલા
ઘડિયાળમાં ટન...ટન...કરીને ટકોરા પડચા !

આ નાનકડા ઘડિયાળમાં અડધા અડધા કલાકે
ટકોરા વાગતા હતા.

બસુરુહીનનું ધ્યાન એ તરફ ગયું.

તેણે જેયું કે, ઘડિયાળ જ્યાં મૂકેલું હતું ત્યાં ન
હતું.

એટલે બસુરુહીન જડપથી અંદર જવા જોલો થઈ
ગયો.

બસુરુહીન પાછો અંદરના એારડામાં ગયો.

એ તકનો લાલ લઈને પેલો માણુસ ચોરી પકડાઈ
જવાના લયે ઘડિયાળ જ્યાં હતું ત્યાં મૂકવા ગયો.

તે જ વખતે બસુરુહીનનો હીકરો સામેના ભારણેથી
અંદર દાખલ થતો હતો.

તેણે આ જેયું.

એટલે તે તરત જ પેલા માણુસને પકડવા ધરયો.

ત્યાં તો અંદરના એારડામાંથી બસુરુહીને ખાજુના
દરવાજેથી પુત્રને અંદર ખોલાવી લીધ્યા.

બસુરુહીને તેને કહ્યું :

‘એ માણુસે ઘડિયાળ ચોરું’ છે એની મને ખખર

પડી ગઈ હતી.

‘જ્યારે એની કામળીની અંદરથી ઘડિયાળે ટન ટન
અવાજ કર્યો, ત્યારે મેં એના માં સામે જોયું હતું.

‘તે વખતે તેના માં ઉપરનું લોહી લોંઠપને લીધે
સાવ જડી ગયું હતું !

‘એ બાપડો શરમનો માર્યો મરી ગયો હતો !

‘એટલી સણ એને માટે ખસ છે.

‘હવે તેની સામે એક શરદ પણ ઓલવાનો રહેતો
નથી.

‘ભણું કશું બન્યું જ નથી, એમ વર્તને.

‘પોતાના ખરાઅ કામની નાલેશી માણુસને આપમેળે
સમજાય,

‘એ જ તેને મોટામાં મોટી સણ મળેલી જાણવી.’

૨૦

માણુસની શોભા શામાં ?

આઈન્સ્ટાઇન એ જગતના એક મહાન વિજ્ઞાનશાસ્કી
થઈ ગયા.

તેમને પોશાકની ટાપટીપ કરવાનું જરાયે ગમતું નહિ.

એટલે ઘણું લોકો ગમતંમાં કહેતાઃ

‘મહાન વિજ્ઞાનશાસ્કી આઈન્સ્ટાઇનને શી રીતે
ઓળખશોા ?’

‘લઘરવધર અણુધડ કુપડાં ને જીડતા વાળ એટલે
આઈન્સ્ટાઇન !’

તેમાં પત્નીને આવા મોટા પ્રોફેસર અને વિજ્ઞાનશાખી
પતિ સાવ મુદ્દિલિસ જેવા રહે એ ગમતું નહિ.

પરંતુ આઈન્સ્ટાઇનનો જીવ તો પોતાના સંશોધનોમાં
સદા તદ્વારીન રહેતો હતો.

પોશાક ને સામાજિક ઇથિયો એમને ચલિત કરતાં
નહિ.

એક દિવસ તેમનાં પત્ની ધરસાએ કહું :

‘તમારો આ સૂટ જૂનો થઈ ગયો છે.

‘જ્યાં ત્યાંથી ફ્રાટી પણ ગયો છે.

‘એને કચાં સુધી થીગડથાગડ કર્યા કરશો ?

‘ચાલો આપણે નવો સૂટ સિવડાવવા આપીએ.’

એ સાંલળીને આઈન્સ્ટાઇન બાળક જેવું હાસ્ય
કરકાવતા પોદ્યા :

‘અરે ! કોથળીમાં ભરેલી ચીજ કરતાં કોથળી વધારે
માંધી હોય, તો ભૂલ કહેવાય ને ?

‘સારો પોશાક મારી કામગીરીને વધારે સારી બનાવી
શકશે નહિ.

‘આ સૂટ કાઢી નાખવા જેવો નથી ?

એક વાર આઈન્સ્ટાઇન વ્યાપ્યાન આપવા માટે
બહારગામ જવાના થયા.

તેમનાં પત્ની ધરસાએ તેમની બેગમાં એક નવો સૂટ
મૂકી કહું :

‘જુઓ, વ્યાખ્યાન સમયે આ કાળો સૂટ પહેરવાનો છે.
 ‘અને મોણાં, ટાઈ ને ઘોયેલું ખમીસ પહેરનો.
 ‘તમારું વ્યાખ્યાન સાંભળવા મોટામોટા વિક્રાનો
 આવશો.

‘તમે જેમ તેમ લઘરવધર કપડાંમાં લાખણું આપવા
 જિસા થશો, તો લોકો હસશો.’

આઈન્સ્ટાઈન હસતા હસતા ખોલ્યા :

‘ઇલ્લસા, તું નકારી આવી બાબતોમાં ચિંતા કરે છે !

‘વ્યાખ્યાન બરાબર અપાય તો બસ છે ?’

વ્યાખ્યાન આપીને આઈન્સ્ટાઈન દેર આવ્યા.

ઇલ્લસાએ સૂટકેશ ઉધાડી, તો આ શું ?

પેદી કપડાંની નેકી અકબંધ પડેદી હતી !

ઇલ્લસાએ ઠપકાલર્યો અવાજે કહ્યું :

‘તમે તો ખરા છો !

‘નવો સૂટ ન પહેંચો ને !’

આઈન્સ્ટાઈન સિમિત ફરકાવતા ખોલ્યા :

‘એ તો હું ભૂલી જ ગયો !

‘પણ હું તને પૂછું છું કે,

‘એ લોકો મને સાંભળવા આવ્યા હતા કે મારાં
 કપડાં જોવા ?’

ઇલ્લસા શો જવાબ આપે !

૨૧

મિનજ પર કાળુ

ચુરોપમાં આવેલા થીસ દેશમાં મોટા કિલસ્કર થઈ ગયા.

તેમનું નામ હતું સોફ્ટેચિસ.
એ જગતભરમાં જાણીતા છે.
સોફ્ટેચિસ પોતાના જમાનાના સહુથી કડવા ટીકાકાર
હતા.

તે ખૂબ નીડર હતા.
કોઈની પણ કચાશ તે ચલાવી લેતા નહિ.
પોતાની પણ કડક ચોકી રાખતા.
એમની સાથે કેટલાય લોકો ચર્ચા કરવા આવતા.
જુવાનિયાએ તેમના ખૂબ ચાહક હતા.
ઘણી વાર વિરોધી લોકો એલફેલ પણ ઓલતા.
એમનું હડહડતું અપમાન પણ કરતા.
પરંતુ સોફ્ટેચિસ હમેશાં સ્વરથતા જળવી રાખતા.
સોફ્ટેચિસની પત્ની બહુ કર્શા હતી.
તે સોફ્ટેચિસ સાથે જ્યારે ને ત્યારે નકામી અધડર્ચા
જ કરતી હતી.
એક વાર તે શુસ્સે થઈ ને સોફ્ટેચિસ સાથે જેરશોરથી
કડવા લાગી.

પણ સોકેટીસ તો શાંત એસી જ રહ્યા.
થોડી વાર પછી સોકેટીસ ઊરીને ખહાર જવા લાગ્યા.
એ જોઈને એમની પત્નીને મિનજ આર ગયો.
તેણે માળ ઉપરથી સોકેટીસ પર ગંધા પાણુંની
તાત રેડી હીધી !
એટલે સોકેટીસ હસતા હસતા બોલ્યા :
‘આટલી ખીધી ગર્જના પછી વરસાઈ તો પડે જ ને ?’

૨૨

કાગળ ઝડી નાખવાનું કારણ શું ?

વિનોભાળુ ઉપર એક વાર મહાત્મા ગાંધીજીને
કાગળ આવ્યો.

વિનોભાળુએ એ કાગળ ધ્યાનપૂર્વક વાંચ્યો.
પછી તેમણે એ પત્રને ઝડીને કચરાની ટેપલીમાં
નાખી હીધો.

તે વખતે એમની સાથે એક ભાઈ હતા.

વિનોભાળુએ ગાંધીજીને પત્ર ઝડી નાખ્યો, એ
જોઈને તે નવાઈ પામ્યા.

એ ભાઈને એ પત્ર વાંચવાનું મન થયું.

પત્રમાં એવું તે બાપુજીએ શું લખ્યું હશે ?

તેમણે વિનોભાળુને કહ્યું :

‘તો આપની રજા હોય,

‘તો આપે ફૂડી નાખેલો બાપુનો પત્ર હું વાંચ્યું?’

વિનોભાળુંએ હા પાડી.

એટલે તેમણે બધી ચખરણી લેગી કરીને પત્ર વાંચ્યો.

એ પત્ર વાંચીને તે લાઈ ખૂબ જ નવાઈ પામ્યા.

એ પત્રમાં બાપુલુંએ વિનોભાળનાં વખાણ કરતાં.

લખ્યું હતું:

‘તમારા જેવો આત્મા મેં ણિંલે જેયો નથી.’

એટલે એ લાઈએ વિનોભાળને કહ્યું:

‘આવો પત્ર તો ખાસ સાચવી રાખવો જેધ એ.

‘આપે એ શા માટે ફૂડી નાખ્યો।’

વિનોભાળ શાંત સ્વરે બોલ્યા:

‘મારે માટે એ પત્ર નકામો છે।

‘બાપુલુંએ ચોતાની ઉદાર દૃષ્ટિ મને જેવો જેયો.

એવો વર્ણવ્યો.

‘પણ મારા દોષોની બાપુને કચાં જાણ છે?’

૨૩

મનની ઉદારતા

શુરોપમાં સ્વદ્ધાર્થેનેડ નામનો હેશ છે.

ત્યાંના જિનીવા શહેરમાં એક ખૂબ પૈસાદાર માણુસ રહેતો હતો.

તેનું નામ હતું એડોરો.

તે ગરીબ લોકો પર અત્યાચાર ગુજરવામાં કશું
ભાડી રાખતો ન હતો.

ગરીબ માણુસો તેને જોઈને થથરી ઊડતાં.

તે શહેરમાં એક જુવાન માણુસ રહેતો હતો.

તેનું નામ હતું ચુવર્ટો.

એ ગરીબ હતો.

પેલા પૈસાદાર માણુસના અત્યાચારથી તે ખૂબ દુઃખી
દુઃખી થઈ જતો.

તેને ધણું વાર થતું :

‘આવા અત્યાચારીનો સામનો કરવો જોઈએ.

‘એની સાન ટેકાણું લાવવી જોઈએ.’

એક દિવસ તેણું સાંભળ્યું કે,

‘પેલા પૈસાદારે કેટલાક ગરીઓને વિના કારણ
જેલમાં ધકેલી હીધા છે.’

ચુવર્ટોને થયું :

‘આ તો ભારે અન્યાય કહેવાય !

‘ભારે ભારા ગરીબ બંધુઓની વહારે જખું જોઈએ.’

એટલે તે હિંમતલેર પેલા પૈસાદારને ત્યાં ગયો.

પૈસાદાર તો એની વાતો સાંભળીને રાતોપણો થઈ
ગયો.

તે ચુવર્ટોનું આવું વર્તન શાનો સાંચે ?

તેણું પોતાના પૈસાના બણે ચુવર્ટોનાં ધરખાર જરૂર
કરી હીધાં !

જોકું આળ ચડાવીને ચુવરોને આંક્રિકા દેશનિકાલ
કરાવ્યો.

ચુવરો તો સાહસિક અને હિમતવાન જુવાન હતો.
તે આવી આદૃતથી જરાયે હગ્યો નહિ.

તેણું આંક્રિકામાં વેપારરોજગાર એડી સારી મિલકત
લેગી કરી.

એક દ્વિવસ ચુવરો બનારમાંથી પસાર થતો હતો.
ત્યાં તેણું એક ગોરા ગુલામને લેયો.

તેણું એના વિષે તપાસ કરી.

તપાસ કરતાં જણ્ણાયું કે,

એ ગોરા ગુલામ ભીજું કોઈ નહિ પણ પેલા અત્યા-
ચારી એડાનોનો પુત્ર હતો!

ચુવરો એ ગુલામના માલિક પાસે ગયો.

તેણું એ માલિકને મોટી રકમ આપીને એ ગોરા
ગુલામને ગુલામીમાંથી છોડાવ્યો.

પછી ચુવરોએ પોતાની એળખાણું આપીને કહ્યું :

‘સાઈ, હવે રાજુખુશીથી તું તારે દેશ જ.

‘તારા પિતા હવે ઘરડો થયો છે.

‘તે ખૂબ નખણો પડી ગયો હશે.

‘એને તારી જરૂર હશે જ.

‘તારા પિતાને મારા પ્રણામ કહેણો.

૨૪

ચિતાનું કારણું દૂર કર્યું

શ્રીમહે રાજચંદ્ર એ એક મહાન પુરુષ થઈ ગયા.
ગાંધીજીના લુખન ઉપર પણ તેમની અસર થઈ હતી.
શ્રીમહે રાજચંદ્રનું મૂળ નામ રાયચંદ્લાઈ હતું.
રાયચંદ્લાઈ સુંબઈમાં અવેરાતનો મોટો વેપાર
કરતા હતા.

પણ એમનું દિલ મોકાથી હતું.
એક વાર એક વેપારી સાથે તેમણે અવેરાતનો સોઢો
કર્યો હતો.

સોઢામાં એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે—
અસુક વખત સુધીમાં અસુક લાવથી તે વેપારીએ
રાયચંદ્લાઈ ને અવેરાત આપવું.

આ બાબતનો તેઓ બંને વચ્ચે દસ્તાવેજ પણ
થયો હતો.

પરંતુ સમય જતાં અવેરાતની કિમત ખૂબ જ વધી
ગઈ!

એટલે જે ચેલો વેપારી રાયચંદ્લાઈ ને દસ્તાવેજ
સુજાય અવેરાત આપે,

તો એ બાપડાને પોતાની બધી જ મિલકત વેચી
છેવી પડે !

હવે શું થાય ?

પેલો વેપારી ખૂબ વિમાસણમાં પડી ગયો !

રાયચંદ્રસાઈ ને અવેરાતના એ બજારલાવની ખખર પડી.

એઠે તે તરત જ પેલો વેપારીની હુકાને જઈ પહોંચ્યા.

રાયચંદ્રસાઈ ને જેઠને પેલો વેપારી બેખાઠણો બની ગયો !

તેણું કરગરતા અવાજે કહ્યું :

‘રાયચંદ્રસાઈ, હું આપણા સોદા માટે ખૂબ જ ચિતામાં છું.’

‘મારું ભલે ગમે તે થાઓ,

‘છતાં ચાલુ બજારલાવ પ્રમાણે હું એ સોદા પતાવી દઈશ.

‘તમે ચિતા કરશો મા.’

રાયચંદ્રસાઈ કરુણાલર્યો અવાજે જોત્યા :

‘વાહ, ભાઈ, વાહ !

‘હું ચિતા શા માટે ન કરું ?

‘જ્યારે તમને ચિતા થવા લાગી છે,

‘તો મને પણ ચિતા થવી જ જેઈએ.

‘પણ આપણા બંનેની ચિતાનું કારણું તો પેલો દસ્તાવેજ જ છે ને ?

‘એ એ દસ્તાવેજનેં નાશ કરવામાં આવે,

‘તો બંનેની ચિતા હૂર થઈ જય.’

એમ કહુને રાયચંદ્રસાઈ એ પેલો દસ્તાવેજ ત્યાં ને
ત્યાં ઝાડી નાખ્યો।

પછી રાયચંદ્રસાઈ ગંભીર ભાવે ઓલ્યા:

‘સાઈ, આ દસ્તાવેજથી તમારા હાથપગ બંધાઈ
ગયા હતા.

‘અનારલાવ વધી જવાથી મારા સાઠથી સિંગેર હનાર
તમારી પાસે લેણું નીકળે એમ છે.

‘પરંતુ હું તમારી હાલની પરિસ્થિતિ જાણું છું.

‘જે આ રૂપિયા હું તમારી પાસેથી લઈ, તો તમારી
શી દશા થાય?

‘રાયચંદ્ર ફૂઘ પી શકે છે, લોહી નહિ.

૨૫

પ્રેમનો પ્રભાવ

ક્રાંસ દેશમાં નેપેલિયન ઓનાપાર્ટ એક મહાન
શહેનશાહ થઈ ગયો.

નેપેલિયન રણમેદાન પર ખૂબ કંડકપણે લશકરી
નિયમનો અમલ કરતો હતો.

નાનીશી ગંગાલત પણ તે ચલાવી લેતો નહિ.

પોતાની સંકળમાં આવનારને કે કોઈ નિયમનો
જરાય લંગ કરનારને સખતમાં સખત સબ્લ કરવામાં તે
ચૂકતો નહિ.

વિરોધ પક્ષમાં લડનારા સૈનિકો પણ એના આ કંડક

નિયમપાત્રનાને જાણુતા હતા.

એટલે કેવી થયેશા સૈનિકો પણ સાવચેતીથી વર્તતા.

એક વાર એક અંગ્રેજ સૈનિક કેવી નેપોલિયનની છાવછુમાંથી છટકીને લાગ્યો.

ઇંગ્લેંડ અને ફ્રાન્સ દરબે સમુદ્ર છે.

ઇંગ્લિશ ખાડી ઓળંગવી પડે.

હવે શું કરશું ?

વિલંખ થાય, તો પકડાઈ જવાનો ભય હતો.

કિનારા પર બધે નેપોલિયને સખત જાપતો રાજ્યો હતો.

એવામાં તેની નજર એક લાગેશા હોડકા પર પડી.

કહેવત છે ને —

‘રૂખ્યો માણુસ તરણાનો પણ આશરો બે.’

એ મુજબ એ કેવીએ લાગેશા હોડકામાં એસી ખાડી ઓળંગવાનો પ્રયત્ન કર્યો.

પરંતુ કમનસીએ નેપોલિયનના પહેરેણાર સૈનિકોએ એને ભાગતો જોઈ લીધો !

તેઓ એની પાછળ પડ્યા.

થાડીક જ વારમાં તેને પડી લીધો.

એ સૈનિકોએ એ કેવીને નેપોલિયનની સામે ખડો કર્યો.

સીને લાગ્યું કે, એ અંગ્રેજનું હવે આવી જ બન્યું !

નેપોલિયન એને મોતની સજી ફરમાવ્યા વિના રહેશે નહિ.

નેપોલિયનના કડક જાપતામાંથી છટકીને નાસી જવાનું
ભારે સાહસ આ જુવાન અંગ્રેજ સૈનિકે કર્યું હતું.

આ જેઠ ને નેપોલિયનને નવાઈ લાગી.

આ જુવાને આવું ગાંડપણુલખર્યું સાહસ શા માટે
કર્યું હશે ?

એ મોટો જાસૂસ તો નહિ હોય ?

નેપોલિયને ગંભીર અવાજે પૂછયું.

‘અદ્યા મૂર્ખ, તું આવા ખખડધજ હોડકામાં
એસીને શું જેઠ ને આવો અફાટ દરિયો એળંગવા તૈયાર
થયો હતો ?

‘આગળપાછળનો કશો વિચાર કર્યો હતો કે ?

‘કે પછી બસ આંખ બંધ કરીને અંપલાવ્યું ?

‘આમ હિમતસેર નાસી જવાની પાછળ તારો જરાદો
શો હતો ।

‘મીતની તને જરાયે ધીક લાગી નહિ ！」

અંગ્રેજ સૈનિકે કંપતા અવાજે કર્યું :

‘મારે ઘર મારી ઘરડી મા બાપડી એકલી જ છે.

‘હું તેને એક વાર જેવા માગતો હતો.’

આ સાંભળી લોખંડી પુરુષ નેપોલિયની આંખમાં
અળજિયાં આવી ગયાં.

તેણું તરત જ એ ચુવાન અંગ્રેજ સૈનિકને ધૂટો કર્યો.

સારી નૌકામાં એસાડીને ઈંદોંડ મોકલી દીધ્યો.

હરિ: ઊ
હરિ: ઊ આશ્રમ પ્રેરિત બાલસાહિત્ય

૧ શિશુ રામાયણ	(રંગીન ચિત્રો સાથે)	૧૦-૦૦
૨ શિશુ મહાભારત	"	૧૦-૦૦
૩ બાળકષ્ટાલીલા	"	૬-૦૦
૪ વીર વિક્રમ	"	૩-૫૦
૫ લાકડાના ઘેડા	"	૩-૫૦
૬ ઘેલા લદુ	"	૩-૫૦
૭ અક્ષુલભાજ ભીરણલ	"	૪-૦૦
૮ ગાંધીબાપુ	"	૭-૦૦
૯ પુનીત જીવનગંગા	(જીવન ચરિત્ર)	૬-૦૦
૧૦ પ્રેરણાતું ભાથું	(૫૦ પ્રેરકપ્રસંગી)	૭-૦૦
૧૧ રસભરી વાતો	(રેખાચિત્રો સાથે)	૩-૦૦
૧૨ પીડપરાઈ જણે રે	"	૩-૦૦
૧૩ મીડી મજાની વાતો	"	૩-૦૦
૧૪ સુવર્ણની ભાયા	"	૩-૦૦
૧૫ સાંચને આંચ નહિ	"	૩-૦૦
૧૬ ગાગરમાં ભર્યો સાગર	"	૩-૦૦
૧૭ મોટાઈની ચડસાચડસી	"	૩-૫૦
૧૮ હૈયાનાં પારખાં	"	૩-૫૦
૧૯ બાળકોના મોટા	"	૩-૦૦
૨૦ પૂર્ણ મોટા	—	૨-૦૦
૨૧ મોટાની મોટાઈ	(રેખાચિત્રો સાથે)	૪-૦૦
૨૨ વાંચવા નેવી વાતો	"	૨-૫૦
૨૩ શન્યમાંથી સર્જન	(જીવન ચરિત્ર)	૬-૦૦